

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
(5, 6, 7 VE 8. SINIF) ETKİNLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF ACTIVITIES (5, 6, 7 AND 8. GRADE)
IN SECONDARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE TEXTBOOKS

BÜNYAMİN SARIKAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD.
Assist. Prof. Dr., Muş Alparslan University, Faculty of Education, Department of Turkish Education
b.sarikaya@alparslan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-8393-7127>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-64, Ocak - January 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-Received Date : 19.10.2018

Kabul Tarihi-Accepted Date : 22.01.2019

Sayfa-Pages : 563-580

 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4047>

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
(5, 6, 7 VE 8. SINIF) ETKİNLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF ACTIVITIES (5, 6, 7 AND 8. GRADE)
IN SECONDARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE TEXTBOOKS

BÜNYAMİN SARIKAYA

Öz

Bu çalışmada ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin çeşitli açılardan değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ders kitaplarındaki etkinliklerin ana metin eksenli olup olmadığı ve etkinliklerde görsel unsurların kullanılıp kullanılmadığı, kullanılmış ise hangi görsel türlerin tercih edildiği sorularına cevap aranmıştır. Çalışmada verilerin toplanmasında 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren geçerli olan yeni Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler değerlendirilmiştir. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda; Türkçe ders kitaplarındaki toplam 932 etkinlikten büyük bir kısmının (% 64,59) ana metin eksenli olduğu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamındaki bir diğer sonuç ise ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 191 etkinliğin 99'unda görsel unsurların hiç yer almadığı; 6. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 246 etkinliğin 233'ünde görsel unsurlara yer verilmediği; 7. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 307 etkinlikten 223'ünde görsel unsurların yer almadığı; 8. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde ise toplam 188 etkinliğin 166'sında görsel türlerin hiç olmadığıdır. Bu ders kitaplarında görsellerin kullanılmadığı etkinlik sayısı ise 721'dir. Ulaşılan bulgular doğrultusunda Türkçe ders kitaplarının her yönüyle daha özenli hazırlanması, Türkçe ders kitapları etkinliklerinde daha fazla görsel unsurlara yer verilmesi ve etkinliklerin ana metinlerden fazla koparılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, etkinlik, Türkçe dersi

Abstract

The aim of this study is to evaluate the activities in the secondary school (5th, 6th, 7th and 8th grade) Turkish language textbooks from different perspectives. More specifically, the study seeks answers to the following questions: Are the activities in the textbooks main text-based? Are visual elements used in the activities? And, if so, what types of visual elements are used? For data collection, the activities in the new Turkish language textbooks valid as of the academic year 2018-2019 were evaluated. In this descriptive study, document analysis, which is one of qualitative research methods, has been used.

According to the result of the review, the fifth, sixth, seventh and eighth grade Turkish language textbooks contain 191, 246, 307 and 188 activities, respectively. Results show that 602 of a total of 932 activities are main text-based (%64,59) and that 99, 233, 223 and 166 of the activities in the fifth-, sixth-, seventh- and eighth- grade textbooks, respectively, do not contain visual elements. The number of the nonvisual activities in these textbooks is 721. As a result of findings, it has been proposed that Turkish textbooks should be prepared more carefully in every aspect, more visual activities should be included in Turkish textbooks and that activities should be more aligned with the main texts.

Key Words: Textbook, Activity, Turkish Lesson

Giriş

Türkçe eğitiminde kullanılan temel materyallerden biri ders kitaplarıdır. Ders kitapları, içerdikleri metinler ve etkinlikler aracılığıyla öğrencilere doğrudan hitap etmekte ve onlara çeşitli açılardan katkı sunmaktadır. Aynı zamanda öğretmenlerin ve öğrencilerin derslerde fazlasıyla yararlandıkları materyallerin başında ders kitapları gelmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinin önemli unsurlarından biri olan ders kitabı alanyazında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Demirel (2003: 25) ders kitabını devamlılığı, güvenilirliği, değişebilirliği tartışılabilen bir kavram olmasının yanında görsel, bilişsel ve akla dayalı kazanımların bütünü olarak tanımlar. Güneş'e (2002: 5) göre ders kitapları herhangi bir öğretim programı kapsamında hazırlanmış, belli seviyedeki öğrencilere yönelik yazılmış, öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştıran sistemler ürünü bir materyaldir. Alanyazındaki kimi çalışmalarda (Halis, 2002: 51) ise ders kitaplarının tek öğretim materyal olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu tanımın yeterli olmadığı bilinmelidir. Zamanın geçmesiyle artık sadece ders kitapları değil başka materyaller de öğretimde kaynak konumundadır. Akıllı tahtalar, tabletler, bilgisayarlar bunlardan bazılarıdır. Alanyazındaki tanımlar ışığında ders kitaplarının öğrencilerin öğrenme süreçlerine yardımcı olan ve onları bilişsel, duyuşsal ve dil becerileri açısından geliştiren, öğretmenlere de derslerde çeşitli kolaylıklar sağlayan materyaller olduğu söylenebilir.

Ders kitaplarının eğitim-öğretim sürecine, öğretmene ve öğrencilere sağladığı birçok yarar bulunmaktadır. Alkan (1995: 69) ders kitaplarının sınıf tahtası ve öğretmenle sunulan bilgilerin büyük çoğunluğunu aktaran bir kaynak olduğunu belirtir. Bunun yanı sıra öğrenme-öğretme sürecinde “etkinlikler aracılığıyla ders kitaplarının öğrencilere daha zengin ve ayrıntılı yaşantılar kazandırdığını” vurgular. Küçükahmet (2002: 123) kitaplar sayesinde öğrencilerin “öğretmenlerinin derste öğrendiklerini zaman ve yer kaygısı olmadan tekrarlama fırsatı yakaladığını” ifade etmektedir. Sülükçü (2018: 59) ise ders kitaplarının çocukların temel dil becerilerine katkıda bulunduğunu ve Türkçenin kurallarını öğrenmelerine katkı sağladığını belirtmektedir.

Türkçe öğretiminde öğrenciler için kaynak konumunda bulunan ders kitaplarında iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar; ders kitaplarındaki metinler ve onlara bağlı etkinliklerdir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seçimi, öğrenciye göreliği gibi birçok hususa dikkat etmek gerekir. Bu metinlere bağlı etkinliklerin de öğrencileri geliştirmesi ve hedeflenen kazanımlara hitap etmesine kaynaklık etmesi beklenir.

Ders kitaplarında öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler metinler aracılığıyla verilmektedir. Metinler birer araç konumundadır. Türkçe öğretiminde kullanılan temel araçlardan biri de metinlerdir (Çoban ve Tabak, 2011). Söz konusu metinlerin sağlam olması, derslerin bu sağlam metinlerle yürütülmesi Türkçe öğretiminin hedeflerine ulaşmasında kayda değer bir katkı sağlamaktadır (Çınar, 2013). Metinler ve bu metinlerde yer alan etkinlikler aracılığıyla Türkçe öğretim programlarında amaçlanan kazanımlara ulaşılır.

- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilerin;
- Sözcük varlığını zenginleştirmelerine,
 - Dilsel, bilişsel ve duyuşsal özelliklerini geliştirmelerine,
 - Üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme, analiz, sentez, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme, tartışma vb.) geliştirmelerine,

-Yaparak yaşayarak ve yakından uzağa ilkeleri doğrultusunda gerçek hayata hazırlamalarına,

-Ulusal ve evrensel değerleri kazanmalarına kaynaklık etmesi gerekir.

Ders kitaplarında yer alan metinlerdeki etkinlikler de yine ayrı bir öneme sahiptir. Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda (2015) etkinlikler öncelikle öğrenme alanlarıyla; okuma etkinlikleri, yazma etkinlikleri, sözlü iletişim etkinlikleri olmak üzere ilişkilendirilmiş ve bu öğrenme alanlarının yanında ölçme değerlendiriminin de etkinlikler yoluyla gerçekleştirilmesi istenmiştir.

Etkinliklerin temel yararlarından biri öğrencilerin dil becerilerini geliştirmesidir. Güneş (2011) etkinliklerin sahip olduğu bilgiler aracılığıyla öğrencilerin dil ve düşünme becerilerini geliştiren yazılı ve sözlü çalışmalar olduğunu ifade eder. Nunan (2001) etkinliklerin çeşitli özelliklere sahip olması gerektiğini ve bu özelliklerin de öğrencinin anlamasına, yeni durumlara uyum sağlamasına, dili üretme fonksiyonuna sahip olmasına ve anlama merkezli olmasına kaynaklık etmesi gerektiğini vurgular.

Bir etkinliğin sahip olması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Ellis (2003) etkinlikler sonucunda ortaya çıkan ürünlerin değerlendirilebilmesi, pragmatik bir süreçten geçebilmesi ve zihinsel süreçlerle ilişkilendirilebilir olmasının önemine dikkat çekmektedir. Ellis (2003) bir etkinliğin içermesi gereken bileşenleri aşağıdaki gibi açıklar:

1. Amaç: Bir nesnenin özelliklerini kısaca açıklamak, yan cümlecik kullanımı için fırsat oluşturmak gibi genel bir amaç.

2. Bilgi: Etkinliğin sözlü ya da sözsüz bilgi sunması.

3. Şartlar: Bilginin hangi yolla sunulacağı.

4. İşlem basamağı: Etkinliğin gerçekleştirilmesinde izlenecek metodolojik işleyiş.

Çalışma grupları, zaman planlaması.

5. Beklenen Öğrenme Çıktısı

a) Ürün: Etkinliğin tamamlanmasıyla ortaya çıkan ürün. Haritada yolun belirlenmesi, bir tablonun doldurulması gibi.

b) Süreç: etkinliğin ortaya çıkaracağı var sayılan dilsel ve bilişsel süreçler.

Etkinlikler aynı zamanda bilişsel becerileri geliştiren bir üründür. Güneş'in (2012: 40) etkinliklerle ilgili yorumu dikkat çekicidir. Etkinlikler insan zihninin bir ürünüdür ve insan beyninin fonksiyonlarını geliştirmek için kullanılmaktadır. Türkçe öğretiminde bilgilerin, tecrübelerin ve yeteneklerin zihinde güncel olarak yapılandırılması için etkinlik temelli öğrenmelere ağırlık verilmelidir. Bunun yanı sıra etkinliklerin dersin kazanımları, becerileri ve uygulamaları geliştirmeye uygun şekilde tasarlanmaları gerekir. Bilgiye dayalı etkinlikler çoğu zaman kolay bir şekilde hazırlanmakta ve bu tür etkinlikler alanda çok fazla bulunmaktadır. Bunun aksine bilişsel becerileri harekete geçirecek etkinlik türlerine daha fazla yer verilmelidir (Güneş, 2012: 40). Bilişsel becerilerin yanı sıra etkinliklerin duyuşsal becerilere de hitap etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmeleri ve Türkçenin temel kurallarını kazandırmaları gerekmektedir.

Etkinlikler aynı zamanda gerçek yaşamla ilişkilendirilmeli ve öğrencileri gerçek hayata hazırlamalıdır. Çerçi (2016) 6. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikleri oluşturan unsurları değerlendirdiği çalışmasında, etkinliklerin şu özelliklere sahip olması gerektiğini belirtir:

1. Belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine dayanan,

2. Öğrencinin ders araç, gereç ve materyalleriyle etkileşerek etkin katılımını gerektiren,

3. Gerçek hayatla ilişkili ve yeni durumlara uyarlanabilen

4. Ortaya çıkan ürünleri değerlendirilebilen

5. İletişimsel bir süreci ve öğretmen kılavuzluğunu gerektiren eğitici çalışmalardır.

Bu çalışma kapsamında incelenen ve hem ders kitaplarındaki metinlerin hem de etkinliklerin taşınması gereken özelliklerden biri de görsellerdir. Ders kitaplarındaki metinlerde mutlaka o metni ve içeriğini yansıtan görsel unsurlara yer verilmelidir. Bunun yanı sıra çocuğun verilen görseller aracılığıyla metni okuması gerekir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde görsellerin de ayrı bir önemi vardır. İşcan ve Cımbız (2018, 251) Türkçe ders kitaplarındaki en önemli unsurun metinler ve bu metinlere bağlı resimler olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden görsel ve metin uyumuna özen gösterilmelidir. Levin ve Mayer (1993) görsel gereçlerin metinlerle ilişkilendirildiğinde, bireye verimli bilgilerin sağlanması adına metindeki unsurlarla doğrudan ilişkili olması gerektiğini bildirmiştir. Görsel gereçler, hem metindeki bilgileri desteklemeli hem de metinlerde yer almayan önemli bilgilere katkı sağlaması için seçilmiş olmalıdır.

Metin ve görseller arasındaki ilişki kitapların ana konusudur. Görsel keşif, nesnelerin yalıtılmışlığı ve geleneksel bağlamın bozulması dönüşüme neden olur ve okuyucudan daha yüksek düzeyde bir bilişsel farkındalık bekler. Görseller sözcüklere değişik anlamlar yükler (Arizpe, 2003: 22).

Görseller yoluyla söz konusu kitlenin ilgisi konuya veya metne daha rahat çekilmektedir. Kavram ve olgular görseller aracılığıyla daha kolay anlam kazanmaktadır. Demirel ve diğerleri (2003: 30) görsellerin yararlarını şu şekilde aktarmaktadır:

- Öğrenmeye çalışan kişilerin dikkatini çeker ve onları öğrenmeye istekli hale getirir.
- Bireylerin öğrenmeye karşı dikkatlerinin diri tutulmasını sağlar.
- Karşı karşıya kaldıkları ürünlere olumlu dönütlerde bulunmalarını sağlar.
- Anlamakta zorlandıkları kavramları somutlaştırma ve basitleştirme yoluyla öğrenmelerini sağlar.
- Şekiller aracılığıyla öğrendikleri bilgilerin sınıflandırılmasını ve daha rahat anlaşılmasına olanak verir.
- Herhangi bir kavrama yönelik öğeler arasındaki ilişkilerin rahatlıkla öğrenilmesine kaynaklık eder.

Levin ve Mayer (1993: 110) görsel kavramını incelemek için, araştırmacıların üç soruya cevap aramaları gerektiğini belirtmektedir:

- Görsel materyaller öğrencinin öğrenmesini zenginleştirir mi?
- Eğer görsel materyaller öğrenmeyi zenginleştirirse niçin ve hangi koşullarda öğrenci metni görsel materyallerle öğrenirken gelişim gösterir?
- Görsel materyaller metinlerle nasıl daha etkili hale getirilebilir?

Alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve bu metinlere bağlı etkinliklerin değerlendirildiği çalışmalarda etkinliklerin çeşitli açılardan yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Özellikle birçok çalışmada görsellerin ve etkinliklerin yetersiz ve eksik olduğu belirtilmiştir (İşcan, 2004; Yılmaz, 2005; Duran, 2006; Kayabekir, 2010; Ayhan, 2010; Batur, 2010;

Kırbaş, Orhan ve Topal, 2012; Baş ve İnan Yıldız, 2014; Akın, 2015; Mazlum ve Mazlum, 2016; İşcan ve Cımbız, 2018). Bu çalışmalar önceki yıllarda Türkçe ders kitabı olarak okutulan eserler üzerine yapılmıştır. Bu çalışmada incelenen Türkçe ders kitapları ise 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulan yeni eserlerdir. Alanyazında Türkçe ders kitaplarında belirtilen bu eksiklerin yeni Türkçe ders kitaplarında giderilip giderilmediği önemli bir konudur. Çalışmanın yeni Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri bu yönleriyle analiz ettiği düşünüldüğünde yeni ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alan eksikliklerin giderilip giderilmediğinin belirlenmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. 4 farklı Türkçe ders kitabında yer alan 932 etkinliğin incelendiği araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler ana metin eksenli hazırlanmış mıdır?
- 2- Etkinliklerde görsel unsurlar yer almış mıdır, yer almışsa bu görsellerin türü nedir?

2.Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; sosyal olguları bağlı oldukları ve içinde yer aldıkları ortamda doğal görünüşleriyle gözlem, görüşme ya da belgeleri değerlendirmek yoluyla bilgi edinme ve bu bilgileri analiz ederek kuram geliştirme olarak tanımlanabilir (Özdemir, 2010). Söylemez (2018: 352) nitel araştırmaların altı özelliğinin bulunduğunu belirtmektedir: (1) doğal ortama duyarlılık, (2) araştırmacının katılımcı rolü, (3) bütüncül yaklaşım, (4) algıların ortaya konması, (5) araştırma deseninde esneklik, (6) tümevarıma dayalı analiz.

Alanyazın incelendiğinde nitel araştırmada bilgi toplama yöntemi olarak üç yöntemin tercih edildiği görülmektedir: Görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi. Bu araştırmada doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi; araştırılmak istenen olgu ya da olgular hakkında bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmada evrenin tamamına ulaşılmış örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Araştırma evrenini oluşturan Türkçe ders kitapları Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1: Araştırmanın Evrenini Oluşturan Türkçe Ders Kitapları

Türkçe Ders Kitapları		f
1	Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720204 sayılı yazısı ile ilk defa basılan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1
2	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen ve ilk defa basılan Eksen Yayıncılık’a ait 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1
3	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen ve ilk defa basılan Dersdestek Yayıncılık’a ait 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1
4	Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720204 sayılı yazısı ile birinci defa basılan MEB Yayınlarına ait 8. sınıf Türkçe ders kitabı	
Toplam		4

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları, 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarıdır. Bu bağlamda çalışmada yer alan veri toplama araçları şunlardır;

- Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabı MEB Yayınları,
- Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabı Eksen Yayıncılık,
- Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabı Dersdestek Yayıncılık,
- Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabı MEB Yayınları.

2.3. Verilerin Analizi

Çalışmada betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz çeşitli veri toplama teknikleri kullanılarak toplanmış verilerin önceden belirlenen temalar doğrultusunda özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel analiz veri türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmada ulaşılan bulgulara ve bu bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Alt Problem 1'e Ait Bulgular

Ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan etkinlikler ana metin eksenli hazırlanmış mıdır? Sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan tarama sonucunda ulaşılan bulgular aşağıdaki tablolarda belirtilip yorumlanmıştır.

Tablo 2: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Ana Metin Eksenli Olup Olmadığı

Sıra	Metnin Adı	Etkinlik S.	Etkinlik ana metin eksenli mi?	
			Evet	Hayır
1	Oyuncak	8	6	2
2	Çocukluk	7	4	3
3	Ben Bir Çınar Ağacıydım	12	9	3
4	Bilmeyen var mı?	10	6	4
5	Mustafa Kemal'in Kağnısı	9	7	2
6	15 Temmuz	7	6	1
7	Güvercin	8	6	2
8	Karagöz ile Hacivat	9	7	2
9	Püf Noktası	8	6	2
10	Uzayda Bir Gün	7	6	1
11	Sarımsak Soslu Makarna	7	3	4
12	Bir Dahiyile Konuşmak	6	3	3
13	Anadolu Sevgisi	7	3	4
14	Forsa	7	6	1
15	Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor	7	3	4
16	Okuma Kitaplarım	9	5	4
17	Kitabın Serüveni	8	4	4
18	Karikatür	6	2	4
19	Anadolu'nun Cirit Oyunları	9	5	4
20	Sağlıklı Yaşıyorum	9	3	6
21	Cazgır	8	2	6
22	Yüksek Evde Oturmanın Türküsü	8	5	3

23	Reçete	7	6	1
24	Kar Tanesinin Serüveni	8	7	1
Toplam 24 191 (%100)			120 (%62,82)	71 (%37,17)

Tablo 2 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 191 etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Bu etkinliklerden 120'sinin (%62,82) ana metinden hareketle hazırlandığı 71'nin (%37,17) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 3: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Ana Metin Eksenli Olup Olmadığı

Sıra	Metnin Adı	Etkinlik S.	Etkinlik ana metin eksenli mi?	
			Evet	Hayır
1	Forsa	11	7	4
2	Kaynatılmış Tohum	10	7	3
3	Ceylana Yardım Edenler	12	9	3
4	Nevruz	10	9	1
5	Türküler Dolusu	10	4	6
6	Boş Bir Kümes Birkaç Dolu Kalp	9	7	2
7	Atatürk Orman Çiftliği	10	7	3
8	Atatürk Geometri Kitabı Yazmış	7	4	3
9	30 Ağustos 10	10	8	2
10	Nasrettin Hoca Fıkraları	8	5	3
11	Ben Kimim?	10	7	3
12	Bilmece	9	7	2
13	Birlikte	11	5	6
14	Geri Kazanım	11	9	2
15	Ömür Törpüsü	13	10	3
16	Güler Yüze ve Gülmeye Dair	12	8	4
17	Teknolojik Bayram Kutlamaları	9	5	4
18	Pulsuz Dilekçe	12	7	5
19	Uzaklar	9	6	3
20	Gezegelimiz İsmiyor	13	5	8
21	Orman	15	9	6
22	Uçakla Yolculuk	8	4	4
23	Robotik İle Enerji	7	3	4
24	Newton'un Elması	10	8	2
Toplam 24 246 (% 100)			160 (%65,04)	86 (%34,95)

Tablo 3 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 246 etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Bu etkinliklerden 160'mın (%65,04) ana metinden hareketle hazırlandığı 86'sının (%34,95) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Ana Metin Eksenli Olup Olmadığı

Sıra	Metnin Adı	Etkinlik S.	Etkinlik ana metin eksenli mi?	
			Evet	Hayır
1	Mor Salkımlı Ev	13	9	4
2	Sevgi Kurtaracak Bizi	12	8	4
3	Kırmızı Pabuçlar	12	10	2
4	Yer Çekimsiz Yaşam	14	11	3
5	Rüzgâr	13	9	4
6	Yeşil Gözlü Kardan Adam	15	13	2
7	Ülkemin Renkli Haritası	13	10	3
8	Dünyayı Güldüren Adam	13	9	4
9	Bayrak	13	10	3
10	İstanbul Liseli Küçük Hasan	13	10	3
11	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	14	8	6
12	15 Temmuz Şehitlerinin Adları Okullarda Yaşatılıyor	13	7	6
13	Ay Sakallı Bilge Dede	11	7	4
14	Sorumluluklarımız	14	9	5
15	Harman Yerinde	13	10	3
16	Gool	15	10	5
17	Benim Adım: Şeker Çocuk	13	10	3
18	Yeterli ve Dengeli Beslenme	12	8	4
19	Belkis Tiyatrosu	13	10	3
20	Geleneksel El Sanatları Çarşısı	10	7	3
21	Ay Şairi	12	8	4
22	Buluşa Doğru	12	8	4
23	Kara Tren	12	7	5
24	Medya Yalnızca Televizyon ve Gazeteden İbaret Değildir	12	5	7
Toplam 24		307	213 (%69,38)	94 (%30,61)

Tablo 4 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 307 etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Bu etkinliklerden 307'sinin (%69,38) ana metinden hareketle hazırlandığı 94'ünün (%30,61) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 5: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Ana Metin Eksenli Olup Olmadığı

Sıra	Metnin Adı	Etkinlik S.	Etkinlik ana metin eksenli mi?	
			Evet	Hayır
1	Benlik Üzerine	8	4	4
2	Martı	9	4	5
3	Acele Karar Vermeyin	8	4	4
4	Vatan yahut Silistre	10	6	4
5	O Geliyor	7	4	3
6	İstiklal Madalyası	7	4	3
7	Faydalı Bir İş Görmek Zevki	7	4	3
8	Gurbet	9	5	4
9	Türkçenin Güzelliği	8	4	4
10	Sanat	9	5	4

11	Mikro Minyatür	7	4	3
12	Selimiye Camii	8	5	3
13	Anadolu Uygarlıkları	7	3	4
14	Burada Dur	7	3	4
15	Ergenekon Destanı	9	7	2
16	Kalbin Sesi	8	4	4
17	Geçen Zaman	8	5	3
18	Değirmende Döner Taşım	8	7	1
19	Yunus Emre'nin Mezarları	9	5	4
20	Gülü İncitme Gönü	7	4	3
21	Emine TeYZe'nin Çilek Reçeli	8	6	2
22	Bilge Adamın Yolu	7	5	2
23	Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi	6	4	2
24	Özgürlük	7	3	4
Toplam 24 188 (%100)			109 (%57,97)	79 (%42,02)

Tablo 5 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 188 etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Bu etkinliklerden 109'unun (%57,97) ana metinden hareketle hazırlandığı 79'unun (%42,02) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 6: 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Ana Metin Eksenli Olup Olmadığı

İncelenen kitaplar	Kitaptaki metin sayısı	Kitaptaki etkinliklerin sayısı	Etkinlikler ana metin eksenli mi?	
			Evet	Hayır
5. sınıf kitabı	24	191	120	71
6. sınıf kitabı	24	246	160	86
7. sınıf kitabı	24	307	213	94
8. sınıf kitabı	24	188	109	79
Toplam	96	932 (%100)	602 (%64,59)	330 ((%35,40)

Tablo 6 incelendiğinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplam 96 okuma metni, 932 etkinlik yer aldığı görülmektedir. Bu etkinliklerin çok büyük bir kısmının (%64, 59) ana metin temelli olduğu tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki etkinliklerin büyük çoğunluğunun ana metin eksenli olması öğrenci ve öğretmen için olumlu bir durumdur. Bu sayede öğretmen ve öğrenci işlenen metinlerden kopmamış olmakta ve metinlerde verilen mesajları daha iyi anlamaktadır.

Alt Problem 2'ye Ait Bulgular

Ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerde görsel unsurlar yer almakta mıdır? Yer almışsa bu görsellerin türü nedir? Sorusuna cevap aranmış ve yapılan inceleme sonucunda ulaşılan bulgular aşağıdaki tablolarda belirtilip yorumlanmıştır.

Tablo 7: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerde Görsel Unsurlar Yer Almakta Mıdır? Yer Almışsa Bu Görsellerin Türleri

	Metnin Adı	Toplam Etkinlik Sayısı	Görsel Etkinlik Türleri				Toplam	Görsel Kullanılmayan Etkinlik Sayısı
			Resim	Karikatür	Metnin Görseli	Simge		
1	Oyuncak	8	2	-	-	-	2	6
2	Çocukluk	7	2	-	-	-	2	5
3	Ben Bir Çınar Ağacıydım	12	2	-	2	1	5	7
4	Bilmeyen var mı?	10	5	-	2	-	7	3
5	Mustafa Kemal'in Kağısı	9	3	-	-	-	3	6
6	15 Temmuz	7	2	-	-	1	3	4
7	Güvercin	8	5	-	1	1	7	4
8	Karagöz ile Hacivat	9	6	-	2	-	8	3
9	Püf Noktası	8	1	-	1	-	2	6
10	Uzayda Bir Gün	7	2	-	1	-	3	4
11	Sarımsak Soslu Makarna	7	3	-	-	-	3	4
12	Bir Dahiyile Konuşmak	6	3	-	-	1	4	2
13	Anadolu Sevgisi	7	4	-	-	-	4	4
14	Forsa	7	2	-	1	1	4	3
15	Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor	7	1	-	3	1	5	2
16	Okuma Kitaplarım	9	3	-	1	-	4	5
17	Kitabın Serüveni	8	2	-	-	-	2	6
18	Karikatür	6	5	-	2	-	7	-
19	Anadolu'nun Cirit Oyunları	9	4	-	-	-	4	5
20	Sağlıklı Yaşıyorum	9	7	-	-	-	7	2
21	Cazgır	8	4	-	-	-	4	4
22	Yüksek Evde Oturanın Türküsü	8	4	-	-	1	5	5
23	Reçete	7	2	-	-	-	2	5
24	Kar Tanesinin Serüveni	8	-	-	1	3	4	4
24		191	74	-	17	10	101	99

Tablo 7'de görüldüğü gibi ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metinde toplam 191 etkinliğe yer verilmiştir. Bu 191 etkinlik içinde toplam 101 görsel kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu görseller içerisinde en fazla resme (74) yer verilmişken karikatür görseline hiçbir etkinlikte yer verilmemiştir. Çalışmada tespit edilen dikkat çekici durum ise toplam etkinlik içerisinde 99 etkinlikte görsel unsurlara hiç yer verilmemiş olmasıdır. Bu durum toplam etkinlikler içerisinde % 51,83'e denk gelmektedir.

Tablo 8: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerde Görsel Unsurlar Yer Almakta Mıdır? Yer Almışsa Bu Görsellerin Türleri

Sıra No	Metnin Adı	Toplam Etkinlik Sayısı	Resim	Karikatür	Metnin Görseli	Simge	Toplam	Görsel Kullanılmayan Etkinlik Sayısı
1	Forsa	11	-	-	-	-	-	11
2	Kaynatılmış Tohum	10	-	-	-	-	-	10
3	Ceylana Yardım Edenler	12	-	-	-	1	1	11
4	Nevruz	10	-	-	-	-	-	10
5	Türküler Dolusu	10	-	-	-	-	-	10
6	Boş Bir Kümes Birkaç Dolu Kalp	9	-	-	-	-	-	9
7	Atatürk Orman Çiftliği	10	-	-	-	-	-	10
8	Atatürk Geometri Kitabı Yazmış	7	-	-	-	-	-	7
9	30 Ağustos	10	1	-	-	-	1	9
10	Nasrettin Hoca Fıkraları	8	-	1	-	-	1	7
11	Ben Kimim?	10	-	-	-	1	1	9
12	Bilmece	9	-	-	-	-	-	9
13	Birlikte	11	-	-	-	-	-	11
14	Geri Kazanım	11	1	-	-	1	2	9
15	Ömür Törpüsü	13	-	-	-	-	-	13
16	Güler Yüze ve Gülmeye Dair	12	-	-	-	-	-	12
17	Teknolojik Bayram Kutlamaları	9	-	-	-	-	-	9
18	Pulsuz Dilekçe	12	1	1	-	-	2	10
19	Uzaklar	9	-	-	-	-	-	9
20	Gezegelimiz Isınıyor	13	1	-	-	1	2	11
21	Orman	15	-	-	-	1	1	14
22	Uçakla Yolculuk	8	-	-	-	-	-	8
23	Robotik İle Enerji	7	3	-	-	-	3	6
24	Newton'un Elması	10	1	-	-	-	1	9
24		246	8	2	-	5	15	233

Tablo 8'de görüldüğü gibi ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metinde toplam 246 etkinliğe yer verilmiştir. Bu 246 etkinlik içinde sadece 15 görsel kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu görseller içerisinde en fazla resme (8) yer verilmişken okuma metinlerindeki görsellere hiçbir etkinlikte yer verilmemiştir. Çalışmada tespit edilen dikkat çekici durum ise toplam etkinlik içerisinde 233 etkinlikte görsel unsurlara hiç yer verilmemiş olmasıdır. Bu durum toplam etkinlikler içerisinde % 94,71'e denk gelmektedir. Yani toplam etkinlikler içerisinde sadece % 5,28 oranında görsel kullanılmıştır.

Tablo 9: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerde Görsel Unsurlar Yer Almakta Mıdır? Yer Almışsa Bu Görsellerin Türleri

Sıra No	Metnin Adı	Tplm Etkinlik Sayısı	Resim	Karikatür	Metnin Görseli	Simge	Toplam	Görsel Kullanılmayan Etkinlik Sayısı
1	Mor Salkımlı Ev	13	2	-	2	1	5	8
2	Sevgi Kurtaracak Bizi	12	2	-	1	1	4	7
3	Kırmızı Pabuçlar	12	1	-	1	-	2	10
4	Yer Çekimsiz Yaşam	14	4	-	-	-	4	12
5	Rüzgâr	13	5	-	1	-	6	8
6	Yeşil Gözlü Kardan Adam	15	3	-	1	-	4	11
7	Ülkemin Renkli Haritası	13	2	-	-	-	2	11
8	Dünyayı Güldüren Adam	13	1	-	1	-	2	11
9	Bayrak	13	1	-	-	-	1	12
10	İstanbul Liseli Küçük Hasan	13	4	-	2	1	7	8
11	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	14	4	-	-	1	5	9
12	15 Temmuz Şehitlerinin Adları Okullarda Yaşatılıyor	13	3	-	-	1	4	9
13	Ay Sakallı Bilge Dede	11	3	-	-	-	3	8
14	Sorumluluklarımız	14	5	-	-	2	7	10
15	Harman Yerde	13	5	-	-	-	5	10
16	Goool	15	4	-	-	1	5	10
17	Benim Adım: Şeker Çocuk	13	2	-	-	1	3	10
18	Yeterli ve Dengeli Beslenme	12	3	-	-	-	3	9
19	Belkıs Tiyatrosu	13	3	-	1	1	5	8
20	Geleneksel El Sanatları Çarşısı	10	2	-	-	-	2	8
21	Ay Şairi	12	4	-	-	-	4	8
22	Buluşa Doğru	12	4	-	-	-	4	8
23	Kara Tren	12	2	-	-	1	3	9
24	Medya Yalnızca Televizyon ve Gazeteden İbaret Değildir	12	1	1	-	1	3	9
24		307	70	1	10	12	93	223

Tablo 9'da belirtildiği gibi ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metinde toplam 307 etkinliğe yer verilmiştir. Bu 307 etkinlik içinde toplam 93 görsel kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu görseller içerisinde en fazla resme (70) yer verilmişken karikatür görseline sadece 1 etkinlikte yer verilmiştir. Çalışmada tespit edilen dikkat çekici durum ise toplam etkinlik içerisinde 223 etkinlikte görsel unsurlara hiç yer verilmemiş olmasıdır. Bu durum toplam etkinlikler içerisinde % 72,63'e denk gelmektedir.

Tablo 10: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerde Görsel Unsurlar Yer Almakta Mıdır? Yer Almışsa Bu Görsellerin Türleri

Sıra No	Metnin Adı	T'plm Etknlk Sayısı	Görsel Etkinlik Türleri				Toplam	Görsel Kullanılmayan Etkinlik Sayısı
			Resim	Karikatür	Metnin Görseli	Simge		
1	Benlik Üzerine	8	2	-	-	-	2	6
2	Martı	9	-	-	-	3	3	6
3	Acele Karar Vermeyin	8	-	-	-	-	-	8
4	Vatan yahut Silistre	10	2	-	-	1	3	8
5	O Geliyor	7	-	-	-	-	-	7
6	İstiklal Madalyası	7	1	-	-	-	1	6
7	Faydalı Bir İş Görmek Zevki	7	-	-	-	2	2	5
8	Gurbet	9	2	-	-	2	4	5
9	Türkçenin Güzelliği	8	3	-	-	-	3	5
10	Sanat	9	-	-	-	1	1	8
11	Mikro Minyatür	7	-	-	-	1	1	6
12	Selimiye Camii	8	-	-	-	-	-	8
13	Anadolu Uygarlıkları	7	1	-	-	1	2	5
14	Burada Dur	7	-	-	-	1	1	6
15	Ergenekon Destanı	9	-	1	-	1	2	7
16	Kalbin Sesi	8	1	-	-	1	2	6
17	Geçen Zaman	8	1	-	-	1	2	6
18	Değirmende Döner Taşım	8	-	-	-	1	1	7
19	Yunus Emre'nin Mezarları	9	-	-	1	-	1	8
20	Gülü İncitme Gönül	7	-	-	-	1	1	6
21	Emine Teyze'nin Çilek Reçeli	8	-	-	-	-	-	8
22	Bilge Adamın Yolu	7	-	-	-	-	-	7
23	Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi	6	-	-	-	-	-	6
24	Özgürlük	7	-	-	-	1	1	6
24		188	13	1	1	18	33	166

Tablo 10'da belirtildiği gibi ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metinde toplam 188 etkinliğe yer verilmiştir. Bu 188 etkinlik içinde toplam 33 görsel kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu görseller içerisinde en fazla simge görseline (18) yer verilmişken karikatür ve metnin ana görseline sadece 1'er etkinlikte yer verilmiştir. Çalışmada tespit edilen dikkat çekici durum ise toplam etkinlik içerisinde 166 etkinlikte görsel unsurlara hiç yer verilmemiş olmasıdır. Bu durum toplam etkinlikler içerisinde % 88,29'a denk gelmektedir.

Tablo 11: 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinlikler Görselden Hareketle Mi Hazırlanmış? Bu Şekilde Hazırlanmışsa Kullanılan Görsel Türleri

İncelenen kitap	Kitaptaki metin sayısı	Kitaptaki etkinlik sayısı	Resim	Karikatür	Metin Görseli	Simgeler	Toplam	Görsel Kullanılmayan Etkinlik Sayısı
5. sınıf kitabı	24	191	74	-	17	10	101	99
6. sınıf kitabı	24	246	8	2	-	5	15	233
7. sınıf kitabı	24	307	70	1	10	12	93	223
8. sınıf kitabı	24	188	13	1	1	18	33	166
Toplam	96	932	165	4	28	45	242	721

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan toplam 932 etkinlikte sadece 242 görsel yer verilmiştir. Bazı etkinliklerde birden fazla görsel unsur kullanılmışken bazı etkinliklerde görsellere hiç yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra 721 etkinlikte ise görsellere hiç yer verilmemiştir. Bu rakam tüm etkinliklerin %77,36'sına denk gelmektedir. Yukarıda verilen tablo Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin son derece yetersiz olduğunu göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirildiği bu çalışmada çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar alanyazında benzer konularda yapılmış çeşitli çalışmalarla tartışılmıştır (Daloğlu, 2005; Eşgi, 2005; Atmaca, 2006; Epeçcan ve Okçu, 2010; Kayabekir, 2010; Çoban ve Tabak, 2011; Çınar, 2013; Akın, 2015; Çerçi, 2016).

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplam 96 okuma metni ve 932 etkinlik incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 191 etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinliklerden 120'sinin (%62,82) ana metinden hareketle hazırlandığı 71'nin (%37,17) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metin ve 246 etkinlik yer almıştır. Bu etkinliklerden 160'ünün (%65,04) ana metinden hareketle hazırlandığı 86'sının (%34,95) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metne ve 307 etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinliklerden 307'sinin (%69,38) ana metinden hareketle hazırlandığı 94'ünün (%30,61) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 metin ve 188 etkinlik yer almıştır. Bu etkinliklerden 109'unun (%57,97) ana metinden hareketle hazırlandığı 79'unun (%42,02) ise ana metinden bağımsız hazırlandığı tespit edilmiştir.

Toplam 932 etkinlikten büyük bir kısmının (%64, 59) ana metin temelli olduğu tespit edilmiştir. Bu durum hem öğretmen hem de öğrenciler için olumlu birer göstergedir. Akın (2015) Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisiyle ilgili etkinlikleri incelediği çalışmasında

farklı bir sonuca ulaşmıştır. Akın'ın (2015) yaptığı çalışmada dil bilgisi etkinliklerinde ana metinden yeterli sayıda örnek olmadığı ve bunun bir eksikliği olduğu ifade edilmiştir.

Görselliğin çocukların hayatında önemli olduğu bilinen bir durumdur. Bu yüzden çocukların eğitim yaşamlarında önemli bir yeri olan ders kitaplarında da görsel unsurlara yeterince yer verilmesi gerekmektedir. Bu noktada dikkat edilecek en temel husus görsellerin amacına ve hedef kitleye uygun bir şekilde kullanılmasıdır.

Görsel düzeni meydana getiren unsurlar, doğru yerde kullanıldığında hedefine ulaşmış olur. Yoksa içinde yer aldığı durumu daha da karmaşık bir yapıya ve anlaşılması güç bir duruma sebep olabilir (Kılıç ve Seven, 2002). Peeck (1993) görsel öğeleri metinle birleştirmenin, özellikle görselleştirmenin ihtiyaç duyulduğu eğitici durumlara önemli bir katkı sağladığını ifade etmektedir. Bilim metinlerindeki görsel materyallerin birleştirilmesi, sadece metinle olmasıyla karşılaştırıldığında, kişinin daha yüksek oranda bilgi sağlamasını üretir; çünkü süreç ve ilişkinin görsel tanımı, metin tanımlarının yapmadığı şekilde kişinin kavramasını hızlandırır (Carney ve Levin, 2002: 10). Görsel diller gerçeklikle eşitlik sağlamaya çalışır. Görseller ikoniktir ve normal olarak temsil ettiği şeye benzer. Temel seviyede anlam açıktır; ama görsel dil tam olarak doğru anlamak için öğrenilmelidir. Görsel mesajlar, içerik, bütünlük, algılanabilirlik, uzamsal ve görsel açısından sözlü mesajdan üstündür (Petterson, 2007: 26).

Çalışma kapsamında etkinliklerde görsel unsurlara yer verilip verilmediği, verilmişse hangi görsel türlerinin yer aldığı araştırılmıştır. Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 191 etkinliğin 99'unda görsel unsurların hiç yer almadığı tespit edilmiştir. 6. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 246 etkinliğin 233'ünde görsel unsurlara yer verilmemiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde toplam 307 etkinlikten 223'ünde görsel unsurlar yer almamıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde ise toplam 188 etkinliğin 166'sında görsel türler hiç yoktur. Bu ders kitaplarında görsellerin kullanılmadığı etkinlik sayısı 721'dir. Öte yandan kimi etkinliklerde ise birden fazla görsel unsurlara yer verilmiştir. Bu veriler değerlendirildiğinde Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde görsel unsurların son derece yetersiz olduğu görülmektedir. Akın'ın (2015) yaptığı çalışmada da dil bilgisi etkinliklerinde görsel unsurların çok az kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sadece Türkçe ders kitabı etkinliklerinde değil diğer ders kitaplarında da görsellik açısından sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Eşgi (2005) ilköğretim 5. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleriyle bütünlüğü konusunda yaptığı çalışmada görsel tasarım ilkelerine tamamen uyan bir bilgisayar ders kitabının hazırlanmadığını tespit etmiştir.

Kullanılan görsel türleri içerisinde en fazla resimlere (165) yer verilmiştir. Resimlerin etkinliklerde fazla yer alması olumlu bir durumdur. Atmaca (2006) araştırmasında ders kitaplarının hazırlanması sırasında görsel tasarım ve resimlemenin oldukça önemli olduğunu ortaya koymuştur. Kılıç ve Seven (2002) ders kitaplarında resimlerin yer almasının olumlu yönlerini "birbirinin ardı sıra hazırlanmış olay akışlarını gösterme; resimlerle, tarihi olaylar veya kişileri gösterme; küçük resimlerle içindekiler bölümü için konu anahtarı oluşturma" gibi sıralamaktadır. Daloğlu (2005) ilköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi konuları üzerine yaptığı çalışmada ders kitaplarında en fazla kullanılan görsel türünün resim olduğunu bulgulamıştır.

Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde resimden sonra en fazla kullanılan görsel türleri sırasıyla simge (45), ilgili okuma metninin görseli (28) iken en az kullanılan görsel türü ise karikatür (4)'dür. Toplam 4 ders kitabında sadece 4 karikatüre yer verilmiş olması da ciddi bir eksiklik. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2006: 56) "ders kitabındaki metinlerin, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerle desteklenmesi gerektiği" ifadesinde geçen görsel türlerinden biri de karikatür olarak belirtilmiştir. Cengizhan (2011) yaptığı çalışmada karikatürlerin sınıfta farklı fikir ve bakış açılarını yansıtmada öğretmenlere yardımcı olduğunu, derslerin değerlendirilmesinde eksik kalan yerlerin belirlenmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur:

- Tüm ders kitaplarında olduğu gibi Türkçe ders kitapları da her yönüyle daha özenli hazırlanmalıdır.
- Türkçe ders kitapları etkinliklerinde çocuğa görelilik ilkesi de gözetilerek daha fazla görsel unsurlara yer verilmelidir.
- Etkinliklerin ana metinlerden çok fazla koparılması gerektiğine dikkat edilmelidir.
- Bu çalışma 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerle sınırlıdır. Araştırmacıların bu yeni ders kitapları ile önceki ders kitaplarını çeşitli açılardan karşılaştırmaları önerilir.
- Yeni ders kitapları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri alınmalıdır.
- Ders kitaplarının mevcut Türkçe Öğretim Programı (2018) ile uygunluğuna bakılmalıdır.

Kaynaklar

- Akın, E., (2015). Türkçe çalışma kitaplarındaki (6, 7 ve 8. sınıflar) dil bilgisi etkinliklerinin çeşitli açılardan değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (15), 19-34.
- Alkan, C. (1995). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Arizpe, E., ve Styles M.. (2003). *Children reading pictures*. London: By Routledge Farmer, II New Fetter Lane.
- Atmaca, A.E. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 318-327.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Batur, Z. (2010). Anadili öğretiminde gösterge bilimin yeri: ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle gösterge metinleri bütünselliğinin analizi. *Turkish Studies*, 5 (4), 174-200.
- Carney, R. ve Levin, J.R., (2002). Pictorial illustrations still improve students. learning from text. *Educational Psychology Review*. Vol. 14, No. 1.
- Cengizhan, S. (2011). Modüler öğretim tasarımıyla entegre edilmiş kavram karikatürleri hakkında öğretmen adaylarının görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 36, sayı 160, 93-104.

- Çerçi, A. (2016). 6. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabının etkinliği oluşturan unsurlar bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1984-1998.
- Çınar, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180.
- Çoban, A. ve Tabak, G. (2011). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin hikâye haritalama yöntemine göre incelenmesi. *Journal of European Education*, 1(1), 43-50.
- Daloğlu, K. (2005). *İlköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi konuları üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2003). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Altun, E. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Duran, S. (2006). *Türkçe derslerinde resimlerin kullanımı ve öğrencilerin metinleri anlamalarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ellis, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Leaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Epçaçan, C. ve Okçu, V. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, Sayı 187, 39-51.
- Eşgi, N. (2005). İlköğretim 5. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 165, 88-105.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 123-148.
- Güneş, F. (2012). Testlerden etkinliklere Türkçe öğretimi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 31-42
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnan Yıldız, F. ve Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 251-268.
- İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşcan, A., Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 250- 272.
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların (resimlemelerin) metne uygunluk açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Kırbaş, T., Orhan, S. ve Topal, Y. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Ögelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış. *Turkish Studies* 7(4), 2225-2235.
- Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde plânlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Levin, J.R. and Mayer, R E. (1993). Understanding Illustrations in Text. Learning from Textbooks: Theory and Practice. Ed. Andwoodward BK, Britton A. and Binkly M. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mazlum, Ö. ve Mazlum, F.S. (2016) İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi, Dergisi*, 4 (1).1-18.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi* (1-8. Sınıflar) *Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (6,7,8. Sınıflar). Ankara: MEB.
- Nunan, D. (2001). *Designing tasks for the communicative classroom*. Cambridge University Press.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Peeck, J. (1993). Increasing Picture Effects in Learning from Illustrated Text. *Learn. Instruct.* 3: 227-238
- Pettersson, R. (2007). *It depends: id-principles and guidelines*, (2nd Ed.). Tullinge.
- Söylemez, Y. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 63, 345-384.
- Sülükçü, Y. (2018). Ders kitapları incelemesinde karşılaşılan problemler ve incelemenin iyileştirilmesi hususunda bazı öneriler. *Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu* (DEKUS), 56-69.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2005). *İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının resimlemeleri yönünden değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.